

Lente

Jelle van der Meer*

Nederland beleefde direct na de eeuwwisseling zijn eigen democratische lente. Pim Fortuyn wist van een onzichtbare veenbrand een uitlaande brand te maken. Hij was de juiste persoon, op de juiste plek met het juiste verhaal – al was niet iedereen daarvan overtuigd, waardoor het enige bloed dat vloeide dat van hem was. Die vroege dood maakte uiteindelijk de weg vrij voor Wilders. Baarde de revolutie een monster?

Fortuyns revolutie steunde op twee pijlers: inhoud en vorm. Hij bekritiseerde de ‘verweesde samenleving’ waarin de burger in de steek gelaten was door bureaucratistische instituties en een technocratisch denkende bestuurlijke elite. Hij schreef dit in 1995 en deze kritiek was niet nieuw. In die jaren kletste Nederland zich interactief de blaren op de tong over ‘de Kloof’, maar dat debat bleef academisch en gevaarloos. Toen Fortuyn de stap zette naar de politieke arena, bleek vorm doorslaggevend. Hij bruuskeerde tegenstanders, had lak aan conventies en omgangsregels en zei het onzegbare (‘weg met de islam!’). Daarmee vielen vorm en inhoud samen: de politieke elite werd de oren gewassen. Dat voelde voor een deel van de Nederlanders als een bevrijding. Die euforie hierover spoelde als na een dijkdoorbraak over het land. Dit was niet langer gevaarloos.

Ik schreef al eens eerder in dit blad (B en M 2010, nr. 3) welke schok de dagen rond de moord op Fortuyn voor mij waren. Opeens realiseerde ik mij dat ik als hoogopgeleide, rationeel redenerende rechtsstaatverdediger onderdeel was van een elite die doelwit was. Het acute gewelddadige gevaar week snel, wat bleef was een democratische machtsgreep. De Nederlandse lente was een rechtse.

De verwarring daarover bij de gevestigde orde duurt tot aan vandaag. De neiging om te analyseren in psychopathologische termen – ‘een verward land’, met ‘xenofobische’ of op zijn minst ‘angstige’ burgers – is wat geluwd, maar nog altijd ziet men geen geëmancipeerde maar misleide burgers en rekent men op terugkeer van ‘normale’ tijden. De nieuwe tegenspraak wordt aangezien voor domheid, en bevrijde kiezers worden gezien als gevaarlijke kiezers.

Mede door die houding is de strijd om de lege plek van Fortuyn in eerste instantie gewonnen door Wilders. Wat Wilders deelt met Fortuyn is de vorm: lak aan de gevestigde orde; daarin herkennen zijn kiezers zich. Wilders is in alles een graadje extremer dan Fortuyn en zorgelijk is zijn neiging de democratische rechtsstaat te verenigen tot het primaat van meerderheden, maar daarmee is hij nog geen monster.

Het grote verschil tussen Fortuyn en Wilders is dat er bij de laatste alleen vorm is. Vroeg of laat zal hij daarmee zijn aanhang teleurstellen. De vraag is dan wie er na Wilders komt. (De SP is hoogstens een tijdelijke parkeerplek, zoals de PvdA dat na de LPF ook even was.) De Nederlandse samenleving is nog altijd verweesd.

* Jelle van der Meer is journalist. jellevd@xs4all.nl.

De kracht van Fortuyn was zijn gebrek aan angst. Hij was niet bang zich met orthodoxe voorstellen buiten de orde te plaatsen. Hij was niet bang voor tegenstanders en ook niet voor zijn eigen achterban. Hij hoefde niet te paaien. Hij had een verhaal. Dit zijn essentialia in de politiek: moed en een verhaal. Ik wens het mijn favoriete partijen toe.